

nitere, et per solas pœnas nunquam auferruntur, ut supra dixi. Versatur ergo quæstio de culpa veniali, quæ potest manere in anima, quæ justa separatur a corpore.

2. Quorundam opinio. — *Refellitur.* — Non defuerunt tamen qui dicerent casum esse impossibilem, quia vel justus habens peccatum veniale tempore mortis, agit quod potest ad illius expiationem, vel non : si primum, tollitur peccatum ante mortem ; si secundum, grave peccatum committit, ita ut gratiam amittat, quia ille est quidam contemptus propriæ salutis, et divinæ offense, ac satisfactionis. Verumtamen hæc sententia falsa est et nimis rigorosa. Primo quidem, quia, licet aliquis vel ex negligentia, vel etiam sciens et videns, omittat adhibere remedium peccatis venialibus ante mortem, non propterea peccat mortaliter; quia nullum ostendi potest de hac re præceptum, et contemptus qui præsumitur non est verus; potest enim esse sola negligentia, vel nimia sollicitudo circa corporis salutem, vel alias res temporales, cum illa spe, quod malum illud veniale post mortem habet remedium; sicut negligentia in satisfactione pro pena temporali propter easdem rationes non est peccatum mortale, per se loquendo. Deinde illa sententia non sufficenter distinguit; potest enim accidere ut homo justus neque adhibeat remedium veniali peccato, neque illud voluntarie omittat, ut in repentina morte, vel in quacunque naturali inadvertentia.

3. Alia opinio. — At vero Alensis, qui ex parte adhæsit huic sententiæ in 2 p., q. 124, alias 10, memb. 10, et 4 p., q. 57, et q. 65, alias 17, et 27, et Major in 4, d. 21, q. 3, dicunt, in eo casu peccata venialia remitti in tempore ante mortem per gratiam, quam vocant finalē, absque alio actu hominis. Unde concludunt, nunquam contingere, ut justus moriatur in solo peccato veniali, quia semper decedit cum gratia finali. Potestque in hujus sententiæ favorem citari Greg., 4 Dial., c. 24, quatenus dicit, Deum purgare levia peccata justorum ipsa mortis acerbitate. Hanc vero sententiam merito impugnat D. Thom. in 4, d. 21, q. 4, art. 3, quia loquitur sine fundamento. Quid enim addit gratia finalis supra gratiam toto tempore vitæ habitat? nihil prorsus, nisi durationem usque ad mortem, seu conjunctionem cum morte: hoc autem non est remedium contra veniale peccatum. Ubi enim institutum est? aut qua lege constat? Item illud est dicere omnem mortem jus-

ti ex opere operato tollere veniale. Quod si hoc licet sine fundamento dicere, eodem modo posset quis fingere omnem mortem justi tollere etiam ex opere operato pœnas talium peccatorum. Item dicere, tunc gratiam ita robori, ut somitem extinguat, falsum est; quia gratia in se non mutatur, nec omnes ex parte animæ seu virtutis extinguitur, sed solum vires corporis deficiunt (ut recte D. Thom. notavit), quod ad remissionem venialis nihil refert.

4. Item declaro in hunc modum, quia vel peccatum veniale tollitur in ipso mortis instanti, et sic jam anima non est in corpore, quia est primum non esse hominis: vel in aliquo alio instanti ante mortem, et sic nondum gratia est finalis. Quod si dicatur dari instans, in quo jam est infallibile illam gratiam futuram esse finalē, hoc, licet verum sit, nihil confert ad novum effectum gratiae, nisi ex aliquo speciali privilegio, ut in martyrio; quod hic affirmari non potest. Neque etiam potest dici remissionem illam, nec fieri in instanti mortis, neque in aliquo instanti signato ante mortem, sed in tempore immediato ante instans mortis; id enim est impossibile, quia, si remissio illa facta est in tempore, durante vita, ergo necesse est dari aliquod instans dividens tempus, in quo homo erat in statu peccati venialis, a tempore in quo jam fuit sine illo; ergo illud instans fuit ultimum esse, vel saltem primum non esse talis peccati (nihil enim refert ad præsens alterutrum dicere); ergo non fuit facta remissio in tempore immediato ante instans ultimum, et consequenter nec per gratiam finalē. Accedit denique, excogitari posse casum, in quo homo existat in actuali complacentia peccati toto tempore immediato ante instans mortis; tale autem peccatum non potest illo tempore remitti.

5. Gregorio fit satis. — Nec Gregorius citato loco aliquid favet dictæ sententiæ, quia nec loquitur universaliter de omni morte justorum, sed de morte acerba et violenta, quam Deus interdum permittit, etiam in electis et sanctis viris. Nec etiam loquitur de morte ipsa pro nuda separatione animæ a corpore, seu quatenus est terminus vitæ; sed loquitur de morte ratione doloris et penalitatis ejus, per quam, ratione pœnae voluntarie acceptata, purgantur peccata quoad reatum pœnae, non semper omnino et perfecte, sed juxta proportionem penalitatis mortis et reatus. Tamen, si mors sit acerba, et reatus sit de solis

venialibus, et persona sit justa et sancta, verisimile est omnino purgari; et hoc fortasse voluit Gregorius. Quod si etiam loquatur de remissione culpæ venialis prope tempus mortis commissæ, ut indicat afferens exemplum de Propheta occiso a leone, 3 Reg. 3, intelligendum est, quatenus per talam mortem Deus excitat in voluntate justi actum doloris, vel submissionis ad Deum, sufficientem ut culpa illa remittatur.

6. Quando tollantur venialia post hanc vitam. — Cum ergo certum sit posse animam separari a corpore cum gratia, et culpa veniali, explicare necesse est, quando, per quid, et quomodo tollatur. Nam quod aliquando tollatur, dubitari non potest, cum certum sit animam habentem peccatum veniale, non posse videre Deum, quia, *nihil coinqnatum introibit in illam*; et alioqui etiam sit certum, animam perseverantem in gratia usque ad mortem aliquando visuram esse Deum, quia propter solum veniale peccatum nemo punitur in æternum. Et in hoc convenienti cæteri omnes Scholastici in 4, d. 21, et D. Thom., q. 7 de Mal., art. 11; Gabr., d. 16, q. 4; Soto, d. 15, q. 2, art. 2; Adrian. in 4, q. 4, de Confes.; Abulensis, Matth. 25, q. 9. Et tanquam rem certam eam supponit Gregorius, lib. 4 Dialog., cap. 39, et habetur in cap. Qualis, d. 25, et alii infra citandi. In modo autem explicandi hanc remissionem est diversitas opinionum.

7. Prima opinio. — *Primum fundamentum.* — Prima est eorum, qui dixerunt peccata venialia paulatim et successive remitti per ipsam penam ignis purgatorii. Quod consequenter dicent Gabriel et Medina, aliique, qui putant veniale peccatum nihil esse aliud, post transactum actum, nisi reatum pœnae; nam hic reatus solutione pœnae tollitur; unde, sicut pœna successive infligitur, ita etiam reatus successive minitur, donec tollatur. Hæc vero sententia habet falsum fundamentum, ut ex supra dictis constat.

8. Aliud fundamentum. — Et ideo aliqui dixerunt remitti quidem peccatum veniale successione temporis, quo purgatur anima, non tamen per solam pœnam, sed per bonos actus, quos tunc anima exercet, præsertim per voluntariam acceptationem et patientiam in toleranda illa pœna. Indicat D. Thom. in 4, d. 21, q. 4, art. 3; clarius Bonav., art. 2, q. 1; Carthus., q. 4; Abulensis, Matth. 25, q. 718. Et idem sentit Sotus, d. 15, q. 2, art. 2. Et potest suaderi, quia Scripturæ sanctæ,

sancitique Patres significant hæc peccata remitti in purgatorio, et per ignem illius, ex illo 1 ad Cor. 5: *Salvus fiet, sic tamen quasi per ignem*; loquitur enim de illo, qui *lignum, fænum, et stipulas superædificat*, per quæ peccata venialia intelliguntur, ut docuit August. in Enchirid., cap. 69, et 21 de Civit., cap. 26, et de Fide et operibus, c. 15, et de Vera et falsa pœnit., c. 18. Et refertur in Decr., d. 25, c. penult.; et in c. *Qualis*, refertur eadem sententia ex Greg., lib. 4 Dialog., c. 39, qui eam colligit ex illo Matt. 12: *Non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro*; nam inde infert aliqua peccata remitti in futuro seculo: *Non mortalia* (inquit), *sed venialia, quæ remittuntur in purgatorio*; quod necesse est intelligi quoad culpam; nam quoad pœnam quæ relinquitur post remissam culpam, etiam mortalia ibi remittuntur. Eadem sententia sumitur ex Isidoro, lib. 4 de Divinis officiis, c. de Sacrificio, et Richardo de S. Vict., in opusculo de Differentia venialis et mortalis peccati.

9. Improbatur opinio. — Sed nihilominus hæc opinio quoad illam temporis dilationem, et successivam remissionem culparum, mihi non probatur; quia aut actus, per quem remittuntur illa peccata, est sufficiens dispositio, vel forma ad expellenda illa, vel non; si primum dicatur, ergo in eodem momento, in quo ille actus est, tolluntur peccata, quia, ut supra ostendi, temporalis duratio actus non est necessaria ad effectum remissionis; si autem actus est imperfectus, nihil efficiet circa remissionem culpæ, donec perficiatur, et tunc statim et sine successione illam expellet, quia illa perfectio non oportet ut sit intensiva, ut etiam supra ostensum est; ergo solum esse potest substantialis perfectio ipsius actus, quæ simul cum ipso actu, et instanti efficitur. Et præterea interrogabo, an illa successio sit propter multitudinem peccatorum venialium, vel in uno et eodem. Hoc posterius non est verisimile, alias ipsamculpa per partes et successives remitteretur; quod est improbabile, quia actus, per quem remittitur, toti culpæ æque opponitur. Prius etiam, licet impossibile non sit, non est tamen necessarium; quia dispositio sufficiens ad remissionem venialium peccatorum simul et in uno momento haberi potest, ut supra declaratum est; et alias anima exuta corpore non est impedita; ergo non indiget successione, præsertim quia supponimus esse justam et habere perfectam cognitionem sui status.

10. Venialia remitti in instanti separationis animæ. — *Vera solutio.* — Concludendum igitur est, omnia peccata venialia, cum quibus homo justus decedit, remitti quoad culpam in primo instanti separationis animæ a corpore. In quo conveniunt reliqui auctores citati et citandi. Et præter dicta, probabitur latius ex sequenti. Nec testimonia adducta repugnant, quia ab illo instanti incipit anima purgari intrinsece; et ideo quamvis tunc remittantur hæc peccata, vere dicentur remitti in purgatorio. Præsertim, quia plena remissio, scilicet quoad culpam et penam, non consummatur in eo instanti, sed per purgatorium ignem.

11. Per quid tunc remittantur. — *Prima opinio.* — *Refellitur.* — Per quid autem tunc remittantur, varie etiam explicatur. Quidam asserunt remitti a solo Deo per extrinsecam condonationem, sine interventu causæ secundæ, et sine respectu ad opus hominis. Sed hoc nee fundari potest, nec est consentaneum rationi. Nam, si quis baptizatus adultus habeat peccata venialia, et nulla merita, verisimile non est illi remitti peccata venialia in instanti mortis propter Christi merita, sine alia dispositione, vel applicatione, quia, vel illa peccata fuerunt commissa ante baptismum, et non fuerunt remissa propter obicem, et sic neque in mortis instanti auferentur, nisi obex auferatur per aliquam dispositionem; vel illa peccata fuerunt post baptismum commissa, et sic baptismus per se non habet efficaciam circa peccata venialia, quæ post illum committuntur, ut suo loco ostensum est; et ideo non est verisimile applicari per illum merita Christi ad remissionem futurorum peccatorum venialium in instanti mortis faciendam, sine alia dispositione. Atque idem fere argumentum fieri potest cum proportione de ceteris sacramentis, et de meritis propriis, saltem ~~reservatu~~ peccatorum, quæ post illa fiunt.

12. Secunda sententia. — *Rejicitur.* — Secunda sententia circa hoc fuit Scoti, d. 21, q. 1, dicentis, Deum remittere omnia peccata venialia in illo instanti propter præcedentia merita, etiamsi in illo instanti anima nihil operetur, vel sine respectu ad speciale opus, quod tunc operatur; sed quia ipse homo retulit opera hujus vitæ in illum finem, vel quia, ipso etiam non referente, Deus acceptavit; et hoc posterius videtur magis sentire Scotus. Significat enim omnia opera meritoria acceptari a Deo ad remissionem venialium, sed diverso modo; nam, si ab operante referantur ad hunc finem, acceptantur ad remissionem, quæ statim fit; si vero non referantur, acceptari ad remissionem in instanti mortis faciendam. Quod si objiciat Almain., q. 4, interdum posse decidere justum cum peccato veniali, et sine meritis, respondere potest Scotus necessarium esse, ut saltem merita Christi illi fuerint applicata per sacramentum, et in illis eamdem acceptationem, seu applicationem intervenire. Atque hanc sententiam quantum ad priorem partem, quod remissio fiat cum respectu ad merita

præcedentia, tenuit Albertus, d. 21, art. 4. Estque probabilis, ut statim dicam. Tamen quoad aliam partem exclusive non placet, quia, si priora merita erant digna illa remissione, cur non statim data fuit? Certe non potest alia ratio reddi, nisi quia anima non erat disposita; ergo ob eamdem rationem non remittentur in primo instanti sine congrua dispositione animæ. Nam dicere in hoc esse concessum privilegium aliquod ipsi morti, est omnino gratis dictum; et contra id possunt fieri omnes rationes factæ contra Alensem. Est etiam inconveniens admittere, quod de facto fiat remissio peccati venialis, sine aliqua mutatione intrinseca proportionata voluntatis, quia hic non est consentaneus modus sanctificationis et remissionis. Atque in hunc modum potest urgeri argumentum Almaini. Nam, si quis baptizatus adultus habeat peccata venialia, et nulla merita, verisimile non est illi remitti peccata venialia in instanti mortis propter Christi merita, sine alia dispositione, vel applicatione, quia, vel illa peccata fuerunt commissa ante baptismum, et non fuerunt remissa propter obicem, et sic neque in mortis instanti auferentur, nisi obex auferatur per aliquam dispositionem; vel illa peccata fuerunt post baptismum commissa, et sic baptismus per se non habet efficaciam circa peccata venialia, quæ post illum committuntur, ut suo loco ostensum est; et ideo non est verisimile applicari per illum merita Christi ad remissionem futurorum peccatorum venialium in instanti mortis faciendam, sine alia dispositione. Atque idem fere argumentum fieri potest cum proportione de ceteris sacramentis, et de meritis propriis, saltem ~~reservatu~~ peccatorum, quæ post illa fiunt.

13. Venialia in illo instanti tolli per ferventem dilectionem, et contritionem animæ. — *Vera sententia.* — Dicendum ergo est, in primo instanti separationis animæ a corpore habere animam ferventem actum dilectionis Dei, et contritionem etiam perfectam omnium præcedentium culparum. Ita sentit D. Thom., q. 7 de Mal., art. 41; Rich., d. 21, art. 2, q. 4; Palud., q. 1, art. 1, concl. 3; Dur., Major, et Almain., quæst. 1; Abul., Matt. 25, q. 723, et alii supra citati. Probatur, quia talis anima in eo momento opime cognoscit statum suum, et est expedita ad operandum; et ex parte Dei habet auxilium efficacissimum juxta mensuram suæ gratiæ; et ipsa statim sine mora operatur, et perfecte tendit in Deum, et aver-

itur ab omnibus venialibus; ergo ille actus sufficit ut statim tollantur omnia illa peccata quoad culpam. Atque ita constat poenitentiam posse remittere hæc peccata, etiam post hanc vitam. Neque oportet ut in eo instanti multiplicentur actus, ut quidam dixerunt, quando peccata remittenda sunt multa et varia; quia, ut supra ostensum est, unus actus efficax et universalis sufficit ad omnia tollenda; plures ergo actus amoris aut poenitentiae nec necessarii sunt, nec fortasse, juxta ordinarium modum operandi, possunt in illo instanti haberi; plures vero actus aliarum virtutum particularium, quibus venialia peccata opponebantur, forte haberi possunt; tamen formaliter ad remissionem talium culparum necessarii non sunt.

In quo genere causæ talis actus remittat illas culpas.

14. Non remittit ut forma physica, sed per modum dispositionis. — *An concurrat meritum de condigno.* — *Anima in instanti mortis est in gratia, confirmatur, et existit extra statum merendi.* — Ultimo vero exponentum superest, quo modo seu in quo genere causæ talis actus remittat tunc illas culpas. In quo duo suppono ex superioribus: unum est, non remittere ut propriam formam physicæ ac formaliter repugnantem, propter rationes supra dictas. Aliud est, expellere, seu concurrere per modum dispositionis sufficientis; quod genus causalitatis satis erit, etiamsi aliud non interveniat, ut ex superioribus satis constat. Nihilominus tamen dubitari potest, an etiam tunc concurrent meritum et satisfactio de condigno. Et quidem Cajet, 1 part., quest. 63, articulo quinto, in fine docet, animam in illo instanti esse non solum in statu merendi, sed etiam demerendi, quia, nondum est (ait) omnino extra viam, sed in termino viæ. Quæ sententia semper mihi displicuit, quia ex illa sequitur posse hominem esse in gratia toto tempore vitæ, et in illo instanti illam amittere; quod, ut opinor, repugnat Scripturis, ut alibi latius. Item, si est in termino viæ, non est in via, qua ille terminus extrinsecus est. Anima ergo in eodem instanti, quo separatur a corpore, si justa fuit immediate ante, ita confirmatur in justitia, ut cadere non possit, et statim existit extra statum merendi præmium esse, vel augmentum gratiæ; et manifeste patet in animabus, quæ purgatione non indigent.

15. Etiam de congruo. — *Objectio.* — *Enodatur.* — Nihilominus tamen posset quis pro-

babiliter dicere, quando anima indiget purgatione esse adhuc in statu merendi aliquid accidentale, sive necessarium, ut est remissio venialis culpæ; quia quantum ad hoc adhuc non est in termino, sed quodammodo in via. Unde D. Thom., in 4, d. 21, saltem meritum de congruo admittit. Idem vero D. Thom., q. 7 de Malo, art. 41, simpliciter negat meritum in tali actu. Quod etiam censent Bonavent. et Richard., dict. d. 21, et Adrianus, q. 4 de Confessione. Et videtur probabilius, quia status merendi cum vita finitur, quantum ex Scriptura colligi potest; neque illud meritum est necessarium, cum alia causalitas sufficiat. Dices: Deus tenetur ex justitia remittere illam culpam, quia non potest, servato ordine iustitiae a se præscripto, punire perpetuo illam animam, privando illam gloria, nec potest dare gloriam, nisi prius remittat culpam. Respondet, ad hoc prodesse merita præcedentia, vel propria, vel Christi Domini applicata, ut ratione illorum negari non possit haec remissio, si aliqui ex parte hominis, vel animæ sit sufficiens dispositio.

Quid de satisfactione pro pena.

16. Quorundam sententia. — *Rejicitur.* — Sed quid de satisfactione? nam cum ille actus contritionis et doloris poenalis sit, erit etiam satisfactorius pro tota, vel saltem pro parte poenæ debite, atque ita ratione illius actus minuetur poena purgatorii, quod videtur inconveniens; alioqui tam intensa posset esse contritio in illo instanti, ut omnino expiatet penam purgatorii debitam illi culpæ. Circa hoc aliqui concedunt aliquid poenæ remitti propter illum actum. Et sane, qui asserunt ad satisfaciendum pro pena temporali non esse necessarium pactum, vel promissionem ullam ex parte Dei, sed ex natura rei fieri, ac necessario consequi, ut qui unam penam assumit, non sit dignus alia, qui hoc (inquam) asserunt, non video, quomodo negare possint tantam poenam remitti ex vi illius contritionis, quanta remitteretur ceteris paribus per similem contritionem habitam ante mortem, quia, si nudam rei naturam inspiciamus, tam valida, et efficax est contritio in uno statu, sicut in alio; imo in instanti mortis eo est vehementior dolor, quo major est culpæ cognitio, majusque desiderium purgandi delictum. Neque ex sola rei natura redi potest ratio, ob quam efficacitas contritionis ad satisfaciendum duret in toto vitæ tempore, et in instanti mortis jam non sit. Præsentum

quia iidem auctores asserunt, contritionem in illo instanti esse condignam satisfactionem pro culpa veniali, non ex pacto, aut per modum meriti, sed quia per modum formae convertit, et rectificat voluntatem; ergo eadem ratione consequenter dicere debent, ut est quedam pena, formaliter expellere reatum alicuius penae temporalis. Hæc tamen sententia probanda non est: imo hinc a posteriori intelligi potest, fundamentum, in quo ntitur, falsum esse; nam ex illo sequitur illud consequens, quod probandum non est, tum propter rationem factam, quod sœpe posset per talem actum culpa, et reatus penæ totus expelli; tum etiam quia eadem ratione omnes actus penales voluntarie eliciti in purgatorio, toto tempore quo durant, essent satisfactorii, et per se ac natura sua expellerent aliquem reatum, seu dignitatem penæ; nam, si legem Dei secludamus, nulla ratio reddi potest, cur talis actus habeat ex natura sua hunc effectum formalem expellendi talem reatum quodam tempore, et non alio.

17. Secunda sententia. — Improbatur. — Alii vero, etiamsi fateantur negotium hoc satisfactionis nostræ pendere ex pacto et lege Dei, nihilominus dicunt in illo instanti fieri aliquam remissionem penæ debitæ pro tali culpa veniali, ex alio principio, quod Deus non remittit aliquam culpam, quin commutet penam illi debitam in minorem; hoc autem non fit sine remissione alicuius penæ. Assumptum patet, tum quia quoties culpa mortalís remittitur, commutatur pena æterna in temporalem; ergo multo magis quoties remittitur culpa venialis, commutabitur pena temporalis in breviorem, vel remissiorem; tum etiam, quia quandiu homo in se habet culpam, dignior est pena, quam cum illa caret. Contra hanc vero sententiam etiam urget argumentum illud, quod per talem attritionem posset omnino expiari illa pena. Sequitur etiam, in eodem instanti per contritionem de peccatis mortalibus posse vel tolli, vel saltem remitti penam temporalem, debitam pro eisdem peccatis. Denique sequitur, per actus penales voluntarie elicitos post hanc vitam, posse penas purgatorii aut breviores aut leviores fieri. Quæ omnia censeo esse inconvenientia, et contra communem sententiam Theologorum, ut latius in materia de Satisfactione et Purgatorio dicetur.

18. In illo instanti nullam purgatorii penam remitti ex vi illius contritionis. — Vera oratio. — Respondet ergo, in illo instanti

nullam penam purgatorii remitti ex vi illius contritionis, quæ est sententia D. Thom., q. 7 de Malo, art. 10. Et ratio a priori est, quia Deus statuit tempus hujus vitæ ad satisfacendum per nos actus, vel penas ujus vitæ; tempus autem vitæ futuræ ad sustinendam condignam penam ignis. Sicut autem in instanti mortis extrinsece finitur hæc vita, et intrinsece incipit alia, ita in illo jam non habet locum modus satisfaciendi hujus vitæ, sed intrinsece incipit satisfactio per purgatorium ignem. Nec est necesse ut illa remissio fiat cum commutatione penæ in minorem, nisi quatenus in eodem instanti incipit cum ipsa remissione pena ignis, per quam aliquid solvit, quamvis illa non sit proprie diminutio penæ quoad durationem temporalem, sed quoad intrinsecum terminum ejus, et hæc ipsa non sit proprie per remissionem, sed per solutionem. Neque est simile de remissione peccati mortalis, nam illa fit per gratiæ infusionem de novo, et ideo necessario tollit æternitatem penæ; fit etiam semper in hac vita, et ideo, si fiat per actum proprium, fit cum aliqua satisfactione pro pena temporali. Ex eademque causa provenit, ut remissio venialis culpi in hac vita semper fiat cum aliqua diminutione penæ sensus, quia semper fit cum aliqua satisfactione; per se autem necessarium non est, ut quoties remittitur culpa venialis, minuatur pena temporalis, vel quoad durationem, vel quoad intensionem ejus. Nam quoad quamdam parentiam familiaritatis, vel favoris diuini, quam supra diximus esse conjunctam cum culpa quandiu durat, concedere possumus hanc penam remitti, etiam in anima separata, in eodem instanti, in quo remittitur culpa, quia est intrinsece illi annexa, ut supra declaratum est. Id autem intelligendum est juxta capacitatem illius status, ut latius infra in proprio loco.

ARTICULUS III.

Utrum venialia peccata remittantur per aspersio-

nem aquæ benedictæ, etc. hujusmodi?

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod

venialia peccata non remittantur per aspersio-

nem aquæ benedictæ, et episcopalem benedic-

¹ Supra q. 63, art. 1, ad 6 et 8, et q. 83, art. 3, ad 3; et 4, d. 16, q. 2, a. 2, q. 4, et d. 17, q. 3, a. 3, q. 3, et d. 21, q. 1, a. 1 et 2; et Mal., q. 7, art. 12.

reverentia in Deum, et ad res divinas. Et hoc modo benedictio episcopal, aspersio aquæ benedictæ, qualibet sacramentalis unctionis, oratio in ecclesia dedicata, et si aliqua alia sunt hujusmodi, operantur ad remissionem venialium peccatorum.

2. Præterea, quodlibet istorum eamdem re-

lationem habet ad unum peccatum veniale, et ad omnia. Si ergo per aliquid istorum remittitur aliquid peccatum veniale, sequitur, quod vari ratione remittantur omnia. Et ita per unam tensionem pectoris, vel per unam aspersio-

nem aquæ benedictæ, redderetur homo immuni-

nis ab omnibus peccatis venialibus, quod vide-

tur inconveniens.

3. Præterea, peccata venialia inducunt rea-

tum alicuius penæ, licet temporalis: dicitur

enim 1 Cor. 3, de eo, qui superaedificat lignum,

fænum et stipulam, quod salvis erit, sic ta-

men quasi per ignem. Sed hujusmodi, per quæ

dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullam,

vel minimum penam in se habent. Ergo non

sufficiunt ad plenam remissionem venialium

peccatorum. Et eadem ratio videtur esse de aliis.

Sed contra est, quod Aug. dicit in lib. de

Penit. 2, quod pro levibus peccatis pectora

nostra tundimus, et dicimus: Dimitte nobis debita nostra. Et ita videtur, quod tunisio pectoris, et Oratio Dominica causent remissionem

venialium peccatorum. Et eadem ratio videtur

esse de aliis.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est³)

ad remissionem venialis peccati non requiritur

nova gratiæ infusionis, sed sufficit aliquis actus

procedens ex gratia, quo aliquis detestetur peccatum veniale, vel explicite, vel saltem impli-

cite; sicut cum aliquis serventer movetur in

Deum. Et ideo triplici ratione aliqua causant

remissionem venialium peccatorum. Uno modo,

in quantum in eis infunditur gratia; quia per

infusionem gratiæ tolluntur venialia peccata,

ut supra dictum est. Et hoc modo per Eu-

charistiam, et extremam unctionem, et uni-

versaliter per omnia sacramenta novæ legis, in

quibus confertur gratia, peccata venialia re-

mittuntur. Secundo, in quantum sunt cum ali-

quo motu detestationis peccatorum. Et hoc

modo confessio generalis, tunisio pectoris, et

Oratio Dominica operantur ad remissionem ve-

nialium peccatorum; nam in Oratione Domi-

nica petimus: Dimitte nobis debita nostra.

Tertio modo, in quantum sunt cum aliquo motu

¹ Art. 1 hujus quest.

² In lib. de Medicina penit., c. 2, tom. 9.

³ Art. 2 hujus quest.

COMMENTARIUS.

1. Quamvis D. Thom. in titulo præcipue

videatur querere de virtute, quam sacra-

mentalia habent ad tollenda peccata venialia, ta-

men in corpore etiam de sacramentis respon-

det. Et de illis imprimis dicit, per omnia sa-

ceramenta novæ legis peccata venialia remitti.

Quod probat, quia per omnia sacramenta in-

funditur gratia; per infusionem autem gratiæ,

tolluntur peccata venialia, ut supra (in-

quit) dictum est, scilicet, art. præced. Non de-

clarat autem D. Thom. quid requirant sacra-

menta ut habeant hunc effectum, neque an

singula sacramenta remittant omnia peccata

venialia, quæ inveniunt in homine, vel quæ,

aut qualia, sed tantum indefinite loquitur.

Nec denique an semper hoc faciant, vel ali-

quando; insinuat tamen, quandounque gra-

tiæ infundunt, tollere etiam venialia pecca-

ta. Sed hæc omnia explicabimus disputatione

sequente.

2. Ratio autem D. Thomæ prætermitti hic

non potest. Nam, vel destruit expositionem a

nobis datam art. 2, vel non recte colligit. Cum enim ibi dixit D. Thom., per infusionem gratiae tolli peccata venialia, interpretati hoc sumus de infusione prime gratiae, quatenus habet adjunctum motum in Deum, et in peccatum; at sacramenta non omnia infundunt hoc modo primam gratiam, saltem per se loquendo; nec requirunt ad suos effectus motum in Deum, et in peccatum; ergo vel D. Thomas non recte subsumit, vel prior illa propositio male a nobis exposita est. Quocunque autem istorum concessio, infirma redditur ratio. De primo per se constat. De secundo probatur: sic enim fundamentum rationis erit, per omne augmentum gratiae illa peccata remitti; quod falsum esse supra ostendimus.

3. Conciliantur loca. — Respondeo, objectionem concludere obscurum esse sensum illius propositionis D. Thom., quando *infundit reddit gratia adulto, venialia peccata remitti*. sua hunc, quia nec veritas ipsa aliud patitur, reatum quæ a etiam D. Thom. in art. 2, ut ibi os-

17. Secundum ideo ab interpretatione ibi data Alii vero, etiam non est. Hunc vero locum duplicitationis nostri interpretari. Primo, licet non Dei, nihilominus per se sint instituta ad aliquam remissionem gratiam, omnia tamen aliquippe veniali, in dare posse, juxta sententiam D. non remittit alii in superiori tomo latius vidimus; penam illi dicitur. Thom. hic non loquitur de sano fit sinis in omni operatione sua, sed quando sumptum tam gratiam infundit; ita ut ex hoc artis sculo non habeamus, ex sententia D. Thomæ, te sacramenta semper remittere venialia peccata, sed tunc solum quando primam gratiam infundunt. Et adhuc, tunc non omnino semper, sed regulariter, et interveniente ex parte hominis sufficiente motu contra peccatum veniale. Et in hoc sensu procedit ratio apertissime, et cessant omnes difficultates. Multum autem dubito, an hæc fuerit mens D. Thom., propter absoluta et universalia verba ejus. Et ideo addere possumus, quamvis sacramenta non infundant semper primam gratiam, nec per se, tamen quoties aliquam gratiam infundunt, ea efficacitate illam conferre, quæ sufficeret ad dandam primam gratiam, si in subjecto non præcessisset, dummodo obicem non ponere (quod semper præsupponendum est); et ideo hic subsumit omnia sacramenta infondere gratiam, scilicet, vel actu, vel quantum est ex sua efficacia. Et ideo ad hanc rationem necesse non est, ut quoties augetur gratia, remittantur venialia; sed quoties augetur tali modo, et tali efficacitate, quæ ex se ad dandam

primam gratiam sufficeret. Quamvis autem D. Thom. non declareret, subintelligit tamen requiri dispositionem ex parte recipientis, sicut in art. 2 explicuerat, ad quem se remittit. Qualis autem, et quanta esse debeat hæc dispositio cum sacramento conjuncta, nos postea declarabimus.

4. Secunda assertio, quæ ex reliqua parte articuli colligitur, est: sacramentalia operantur ad remissionem venialium peccatorum in quantum fiunt cum aliquo motu detestationis peccatorum, aut reverentia in Deum, vel res divinas. Non explicat autem D. Thom. qualis debeat esse ille motus; satis tamen ex verbis ejus constat non postulare, ut sit verus actus contritionis, vel amoris Dei super omnia, sed quælibet detestatio formalis, vel virtualis de peccato veniali, dummodo in charitate, et aliquo modo ex gratia fiat, ut in solut. ad 3 declarat. Rursus non exponit D. Thom. quomodo hæc sacramentalia operentur ad exitandum hunc motum, et an suppleant aliqua ex parte ejus insufficientiam et defectum; sed hæc tradentur a nobis disputatione sequente. Argumentorum solutiones non indigent aliqua expositione.

ARTICULUS IV.

Utrum veniale peccatum possit remitti sine mortali?

1. *Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod veniale peccatum possit remitti sine mortali. Quia super illud Joan. 8: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat, dicit quædam glossa, quod omnes illi erant in peccato mortali; venialia enim eis dimittabantur per cærenias. Ergo veniale peccatum possit remitti sine mortali.*

2. *Præterea, ad remissionem peccati venialis non requiritur gratia infusionis, requiritur autem ad remissionem mortalis. Ergo veniale peccatum possit remitti sine mortali.*

3. *Præterea, plus distat peccatum veniale a mortali, quam ab alio veniali. Sed unum veniale potest dimitti sine alio, ut dictum est². Ergo veniale potest dimitti sine mortali.*

Sed contra est, quod dicitur Matth. 5: Amen dico tibi, non exies inde (scilicet ex carcere, in quem intruditur homo pro peccato mortali) do-

¹ Inf. q. 90, art. 4, ad 3; et 4, d. 16, q. 2, art. 1, q. 2 et 3.

² Art. præced., ad 2, et q. præced., art. 3.

nec reddas novissimum quadrantem. Per quem significatur veniale peccatum. Ergo veniale peccatum non remittitur sine mortali.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est¹) remissio culpæ cujuscunq; nunguam fit, nisi per virtutem gratiae: quia, ut Apost. dicit Rom. 4, ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alicui non imputet peccatum: quod glossa ibi exponit de veniali². Ille autem, qui est in peccato mortali, caret gratia Dei. Unde nullum veniale sibi remittitur.

Ad primum ergo dicendum, quod venialia ibi dicuntur irregularitates sive immunditez, quas contrahebant secundum legem.

Ad secundum dicendum, quod licet ad remissionem peccati venialis non requiratur nova infusio habitualis gratiae, requiritur tamen aliquis gratiae actus, qui non potest esse in eo qui subjacet peccato mortali.

Ad tertium dicendum, quod peccatum veniale non excludit omnem actum gratiae, per quem possunt omnia peccata venialia dimitti. Sed peccatum mortale excludit totaliter habitum gratiae, sine quo nullum peccatum mortale, vel veniale remittitur. Et ideo non est similis ratio.

Littera divi Thomæ est clara, et res ipsa jam explicata est.

DISPUTATIO XII.

DE REMISSIONE VENIALIUM PER ALIA OPERA.

Hæc disputatio proprie non spectabat ad hunc locum, sed ad varia, pro diversitate rerum, quibus solet hic effectus ex opere operato tribui; tamen quia D. Thomas eam attigit in art. 3, et, quia ad complementum hujus materiæ est necessaria, prætermitti non potuit; præsertim, quia exponere necesse est, quem concursum habeat virtus penitentiae ad hunc effectum, etiamsi ex opere operato fiat. Duo autem sunt capita, ad quæ reducuntur omnes causæ, quibus illo modo potest tribui talis effectus, scilicet sacramenta et sacramentalia; et sub utroque varia membra continentur, de quibus sub generali quæstione breviter dici potest. Addi etiam hic posset sacrificium Missæ, quod formaliter est distinctum a prædictis. Sed de illo sufficienter dixi superiori tomo, disput. 79, sect. 5.

¹ Q. 86, art. 3.

² Gloss. interlinearis, super illud: Beatus cui non imputavit Dominus peccatum.

SECTIO I.

Utrum veniale peccatum tollatur ex opere operato per sacramenta.

1. Proponitur difficultas. — Ratio dubii.

— Primum inquire posset, an hæc causalitas ex opere operato habeat locum in remissione peccati venialis; nam, si habet, nemo prudens negabit, quin per sacramenta novæ legis, generatim loquendo, interdum fiat, quamvis de particularibus sacramentis possit esse dubitatio. Nam, cum hæc sacramenta instituta sint ad homines perfecte sanctificandos ex opere operato, et hæc sanctificatio ex parte consistat in remissione venialium peccatorum, non potest toto huic generi sacramentorum hæc efficacitas denegari, si possibilis est. Ratio autem dubitandi de hac possibilitate est supra tacta, quia vel homo est saltem attritus de peccato veniali, vel non; si non, nunquam poterit tolli ex opere operato, alias tolleretur sine sufficienti mutatione voluntatis humanæ, quod dicendum non est. Si autem voluntas humana jam fuit sufficienter mutata, statim aufertur peccatum veniale ex dispositione operantis, priusquam intervenire possit efficacitas ex opere operato. Ergo nunquam datur locus huic modo remissionis venialis peccati.

2. *Remissio venialis, quæ fit simul cum mortali, potest et fit ex opere operato per sacramenta.* — Hæc difficultas præserbit preditum in remissione venialis peccati, quæ per se fit sine conjunctione cum mortali peccato, et ideo oportet de illa specialiter loqui. Nam de altera, quæ fit simul cum mortali, pro certo supponendum est posse fieri ex opere operato, et de facto fieri per sacramenta, vel plura, vel omnia. Primum patet ex ratione contraria, quia tunc peccatum veniale non potest tolli per solam attritionem, etiam si illa ad veniale extendatur, quia non potest tolli sine mortali, quod per solam attritionem non tollitur; ergo, adveniente sacramento, poterit veniale ex opere operato tolli, sicut tollitur mortale. Sed fortasse negabit aliquis similitudinem, quia per sacramentum infunditur gratia, quæ est forma natura sua incompossibilis cum peccato mortali, et ideo potest ex opere operato excludi; non est autem illa forma incompossibilis cum peccato veniali; et ideo non sequitur respectu illius esse possibilem efficacitatem ex opere operato. Se contra, nam, ut Deus remittat peccatum ve-